

เทศน์งานบรรจุอัฐิท่านอาจารย์จวน กุลเชฏโฐ ณ วัดเจติยาภิวิหาร หนองคาย

เมื่อวันที่ ๒๗ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๓๓

เข้าถึงสระ

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส (๓ หน)

วันนี้ได้มีโอกาสมาเยี่ยมพี่น้องลูกหลานทั้งหลาย ทั้งฝ่ายพระและฝ่ายอุบาสก อุบาสิกาฆราวาส เกี่ยวกับการบรรจุอัฐิท่านอาจารย์จวน ซึ่งเป็นพระปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ เป็นลูกศิษย์ของหลวงปู่มั่นเราเหมือนกัน และเคยจำพรรษาด้วยกันที่บ้านหนองผือ นานา นอกจากนั้นก็ไปมาหาสู่กันอยู่โดยสม่ำเสมอเรื่อยมา จนกระทั่งท่านมาสถานที่นี้ แล้วมรณภาพลงไป บรรดาท่านผู้มีจิตศรัทธาทั้งหลายมีคุณสุริย์พันธ์เป็นประธาน ได้ชวนขวายก่อสร้างเจดีย์ทั้งหลาย เพื่อบรรจุอัฐิตูของท่านไว้ ให้สาธุชนผู้เคารพ เลื่อมใสในศาสนาและในท่านเอง ได้กราบไหว้บูชาเป็นขวัญตาขวัญใจตลอดไปไม่มีที่สิ้นสุด

และวันนี้ก็เป็นโอกาสอันดีที่พี่น้องทั้งหลายจะได้ยินได้ฟังอรรถธรรมตามที่จะแสดงไป มากน้อย กรุณานำธรรมที่ได้ยินได้ฟังเหล่านี้ไปประพฤติปฏิบัติตัว เพื่อให้เป็นสารคุณ อบอุ้นภายในจิตใจของเรา ซึ่งเกิดขึ้นจากการปฏิบัติธรรมไปโดยลำดับ จะสมชื่อสมนาม ว่าเราเป็นชาวพุทธ เราเป็นพระเป็นเณร ได้ปฏิบัติตามเสด็จรองรอยแห่งพระศาสดาผู้ปฏิบัติอย่างดีเยี่ยมหาที่ต่องติไม่ได้ ผลคือได้ถึงความเป็นศาสดาองค์เอกไม่มีสิ่งใดเสมอเหมือนแล้ว

การที่เราจะปฏิบัติตนให้สมชื่อสมนามก็ต้องมีความตั้งอกตั้งใจ ฝ่ายอุบาสกอุบาสิกาผู้เป็นฆราวาสก็ให้ต่างทำหน้าที่ของตน ตามหลักศีลหลักธรรมที่ท่านแนะนำสั่งสอนไว้ อย่ามีความประมาทอนใจเห็นว่าศาสนาไม่สำคัญ หรือเห็นว่างานสิ่งอื่นสิ่งใดสำคัญ ยิ่งกว่าศาสนธรรมหรือศาสนานี้ไปเสีย อย่างนั้นเป็นความไม่ถูกต้องกับเราที่เป็นพุทธศาสนิกชน คือผู้นับถือเคารพเลื่อมใสพระพุทฺธศาสนา

การปฏิบัติต้องเป็นเครื่องหมายอันสำคัญสำหรับชาวพุทธเรา ถ้ามีแต่ความนับถือศาสนาเฉย ๆ ไม่มีภาคปฏิบัติเจือปนอยู่เลยก็ไม่ค่อยเกิดประโยชน์เท่าที่ควร ต้องมีการปฏิบัติตัว เราจะได้เห็นผลประจักษ์ในตัวของเราเองทั้งฆราวาส ทั้งพระทั้งเณร ผู้ปฏิบัติตามศาสนธรรมของพระพุทธเจ้าโดยถูกต้อง เฉพาะอย่างยิ่งทางด้านพระคือปฏิบัติตนตามหน้าที่ที่เราบวชในพระพุทธศาสนาแล้ว งานของพระก็คืองานบำเพ็ญคุณงามความดีเท่านั้น ดังครั้งพุทธกาลท่านพาดำเนินมา

ไม่ว่าตำรับตำราที่ไหน ๆ เท่าที่เรียนมา เราก็ตั้งใจศึกษาเล่าเรียนจริง ๆ เพื่อจะได้รู้เหตุรู้ผลรู้ต้นรู้ปลาย รู้ความผิดถูกดีชั่วจากตำรับตำราแล้วเรานำมาประพฤติปฏิบัติจริง ๆ เมื่อได้ศึกษาเล่าเรียนมามากน้อยก็ได้นำมาปฏิบัติ จากนั้นก็มีลูกศิษย์ลูกหามาเกี่ยวข้องจนได้ ดังทุกวันนี้เต็มไปหมด ไม่ว่าจะฆราวาส ไม่ว่าจะพระว่าเณร จนหาเวลาเป็นของตัวเองไม่ได้ จึงได้นำธรรมะที่ได้ศึกษาเล่าเรียนมามากน้อยนั้นมาแนะนำสั่งสอน

ฝ่ายพระก็สอนแบบพระ ว่าพระพุทธเจ้าท่านสอนพระท่านสอนอย่างไร ท่านสอนประชาชนท่านสอนอย่างไร มีแ่งต่างกันอยู่มากระหว่างการสอนพระกับสอนฆราวาส การสอนพระสอนเด็ดสอนเดี่ยวสอนจริงสอนจัง สอนเพื่อมรรคผลนิพพานจริง ๆ สมกับว่าพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า หรือศาสนธรรมของพระพุทธเจ้าคือตลาดสด ๆ ร้อน ๆ แห่งมรรคผลนิพพานเรานั้นเอง ไม่มีคำว่าครีไม่มีคำว่าล้าสมัย

ถ้าเทียบแล้วก็เหมือนกับการเสาะแสวงหารายได้มาเพื่อการเลี้ยงชีพของเรา สิ่งที่เราเสาะแสวงหาก็คือ ความหิวโหยหรือความจำเป็นในธาตุขันธ์ของเราก็คือ ไม่มีส่วนใดส่วนหนึ่งที่ว่าครีว่าล้าสมัย มีความเข้มข้นอยู่ในตัวของเราเช่นเดียวกัน เช่น ความหิวความโหย ความเจ็บไข้ได้ป่วย ที่จะต้องอาศัยสิ่งต่าง ๆ มาเยียวยารักษา ก็จะต้องมีอยู่ในตัวของเราของท่านทุกราย และการเสาะแสวงหาเพราะความจำเป็นนี้บังคับ เราก็ต้องเสาะแสวงหา โดยไม่ได้คำนึงถึงความจำเป็นในธาตุขันธ์นี้ว่าได้ครีได้ล้าสมัยไป

การเสาะแสวงหาสิ่งต่าง ๆ เพื่อเยียวยาธาตุขันธ์ของเรา เช่น หาเงินหาทองหาข้าวหาของ ที่วิ่งกันขวักไขว่ทั่วโลกดินแดนนี้ จึงต้องได้วิ่งกันอยู่ตลอดเวลาและยังจะตลอดไปด้วย ไม่มีคำว่าครีไม่มีคำว่าล้าสมัย เป็นความจำเป็นเสมอหน้ากันทั้งธาตุขันธ์ของเราผู้

ต้องการ ทั้งการขวนขวายของเราที่จะหามาเยียวยาธาตุขันธ์ความเป็นอยู่ ให้สืบเนื่อง
กันไปจนถึงอายุขัยข้อนี้ฉันใด เรื่องกิเลสอาสวะซึ่งเป็นเครื่องบีบคั้นจิตใจของเราก็เป็น
โรคประเภทหนึ่ง ไม่เคยครีไม่เคยล้าสมัย เคยมีมาดั้งเดิมและทำสัตว์โลกทั้งหลายให้ได้
รับความเดือดร้อนวุ่นวาย ให้ได้รับความทุกข์มากทุกข์น้อย จนถึงขั้นมหันตทุกข์ ก็มี
จำนวนนับไม่ถ้วนนับไม่ได้ และเป็นอย่างนั้นอยู่เรื่อยมาไม่เคยได้ยินว่ากิเลสตัวใดครี
กิเลสตัวใดล้าสมัย ทุกข์ประเภทใดที่เคยเป็นมาแล้วและจะไม่เป็นต่อไปอีก เพราะครี
เพราะล้าสมัยหมดสมัย ที่จะให้ทุกข์อย่างนั้นต่อไปอีกแล้วอย่างนี้ไม่มี

กิเลสต้องเป็นกิเลสโดยสม่าเสมอ ความทุกข์ที่เกิดขึ้นมาจากสมุทัยคือกิเลสนั้นก็ย่อม
เป็นทุกข์ ตามกำลังของกิเลสที่มีมากน้อย บีบคั้นอยู่อย่างนั้นเสมอไปไม่มีคำว่าครีว่าล้า
สมัย การแก้ไขถอดถอนกิเลส ซึ่งเปรียบเหมือนกับหยูกยาหามาบำบัดรักษาโรคร้ายไข้
เจ็บของร่างกายของเรานั้นแล การนำธรรมะเข้ามาเยียวยารักษาจิตใจของเราก็เป็นเช่น
นั้น จึงไม่มีคำว่าครีว่าล้าสมัย สิ่งทั้งหลายที่เราเสาะแสวงหานั้นก็มาได้ตามความ
สามารถของผู้เสาะแสวงหามา ทั้งทางโลกและทางธรรมก็เป็นเช่นเดียวกัน ไม่มีคำว่าครี
ว่าล้าสมัย

เมื่อกิเลสมีอยู่ตราบใด จะต้องนำทุกข์มาสู่เราอยู่ตราบนั้นมากน้อยตามอำนาจของ
กิเลส ที่นี้ธรรมะที่จะนำมาแก้ไขถอดถอนกิเลสหรือบรรเทากิเลสให้ลดน้อยถอยลงไป ก็
เป็นความจำเป็นที่จะต้องวิ่งเต้นขวนขวาย ต้องเสาะแสวงหา ต้องประกอบความ
พากเพียรอยู่โดยสม่าเสมอ เพื่ออย่างน้อยเป็นการบรรเทากิเลสไม่ให้อ่อนแอเกินไป ทุกข์
จะไม่ได้กำเริบมากตามกิเลส เพราะอำนาจแห่งธรรมเป็นเครื่องเยียวยารักษา หรือ
เพราะอำนาจแห่งธรรมเป็นเครื่องปราบปรามแก้ไขหรือถอดถอนให้หมดไปสิ้นไป

ดังครั้งพระพุทธเจ้าของเรานั้น ไม่ว่าพระพุทธเจ้าพระองค์ใด สาวกของพระพุทธเจ้าพระ
องค์ใดก็ตาม ล้วนแล้วตั้งแต่เกิดในท่ามกลางแห่งกิเลสอาสวะสิ่งสกปรกโสภณ และทำ
ความเดือดร้อนแก่สัตว์โลกโดยทั่วหน้ากันมาทั้งนั้น เวลาท่านออกมาบวชนั้นละคือท่าน
เสาะแสวงหาบรรเทาธรรมเครื่องเยียวยารักษา เครื่องถอดถอนเครื่องปราบปรามกิเลส
ไม่ลดหย่อนอ่อนข้อ คือไม่ท้อไม่ถอย ไม่ท้อแท้อ่อนแอ บรมศาสดาของเราผู้ทรงเป็น

ศาสดาเอกของโลก ท่านก็ทรงบำเพ็ญมาด้วยความขยันหมั่นเพียรที่หาใครเสมอเหมือนไม่ได้ แล้วนำธรรมะนั้นมาสั่งสอนบรรดาพุทธบริษัททั้งหลาย มีภิกษุบริษัทเป็นต้น

การสอนภิกษุบริษัทท่านจะสอนเน้นหนักลงไปให้พอเหมาะพอดีกับสถานที่ที่จะฆ่ากิเลส ให้พอเหมาะพอดีกับงานที่จะฆ่ากิเลส ไม่ใช่สถานที่เป็นที่ส่งเสริมกิเลส ไม่ใช่งานที่เป็นเครื่องส่งเสริมกิเลส แต่เป็นสถานที่และงานการเพื่อฆ่ากิเลสทั้งนั้นที่ท่านมอบให้พระดังพระโอราที่ประทานแก่พระผู้บวชใหม่ทุก ๆ องค์ไม่มีเว้นแม้องค์เดียว เว้นแต่ผู้ที่ได้บวชในเอตทิกขุอุปสัมปทาเท่านั้น ท่านประทานพระโอราในเวลาบวชแล้วเกี่ยวกับเรื่องสถานที่อยู่ที่บำเพ็ญ ที่รบกวนกับข้าศึกตัวสำคัญ ที่ยังเราให้เกิดแก่เจ็บตายเรื่อยมาเป็นมาไม่รู้ก็กัปกัลป์ไม่มีการหยุดยั้งนั้น ว่าเป็นสถานที่เช่นไร

คือ รุกขมूलเสนาสน์ นิสสัย ปพพชชา ตตถ เต ยาวซีวี อุตสาโห กรณียะ บรรพชาอุปสมบทแล้วให้ท่านทั้งหลายจงทำความอุตสาห์ อยู่ตามร่มไม้ รุกขมूलคือร่มไม้ในป่าในเขาตามถ้ำเงื่อมผา ป่าช้าป่ารกชัฏ และจงทำความอุตสาห์พยายามอยู่อย่างนั้นตลอดชีวิตเถิด

สถานที่เช่นนี้แลเป็นสถานที่ยกตัวอย่างพระองค์เป็นประธาน หรือเป็นผู้รับรองหรือยืนยันเป็นองค์ประกันไว้เลยว่า ตถาคตได้ตรัสรู้ที่ร่มไม้คือได้ร่มโพธิ์ ความเพียรตถาคตเป็นผู้บำเพ็ญจนกระทั่งถึงขั้นสลบไสล ไม่มีคำว่าย่อท้ออ่อนแอ สถานที่นี้เป็นสถานที่ชั้นเอกสำหรับผู้ที่จะรบรากับกิเลส จะได้ทำเต็มสติกำลังความสามารถ เพราะสถานที่ดังกล่าวนี้ไม่ใช่เป็นสถานที่ใคร ๆ จะสนใจ เพราะเป็นป่าเป็นเขาลำเนาไพร

เนื่องจากป่านั้นไม่เป็นภัยเหมือนป่าทั้งหลาย เช่นป่ามนุษย์หญิงชาย ป่าตลาดลาดเลเหล่านี้เป็นภัยได้สำหรับสมณะเรา แต่ป่าเช่นนั้นเป็นป่าที่สงบบงบเงียบ มีแต่ป่าไม่มีแต่ภูเขา มีแต่เป็นเครื่องเตือนสติให้สะดุดใจอยู่เสมอ เพราะอยู่ในที่สงบ ปรกอบความเพียรได้อย่างสะดวกสบายไม่มีใครมารบกวน นี่คือสถานที่เหมาะสมสำหรับผู้ที่จะฆ่ากิเลสให้สิ้นซากไปจากจิตใจไม่มีภัยติดตัวอีกต่อไป

และงานเช่นไรซึ่งเป็นงานยอดเยี่ยม เป็นงานฆ่ากิเลส ท่านก็สอนไว้ตั้งแต่ต้นบวชเลยว่า เกสา โลมา นขา ทันตา ตโจ เป็นต้น ว่าผมหนึ่ง ขนหนึ่ง เล็บหนึ่ง ฟันหนึ่ง หนังหนึ่ง แล้ว

ก็ย้อนหน้าย้อนหลัง เรียกว่าอนุโลมปฏิโลม จากนั้นก็กระจายไปถึงอาการ ๓๒ เนื้อ หนัง เอ็น กระดูก เยื่อในกระดูก ม้าม หัวใจ ตับ พังผืด ไต ไข้ใหญ่ ไข้ น้อย อาหารใหม่ อาหารเก่า มีเต็มอยู่ในร่างกายของเรานี้ทุกร่างที่เดียว อันนี้เป็นสำคัญมาก ธรรมชาติของมัน ตามหลักความจริงนั้นไม่เป็นที่พึงปรารถนา แม้แต่ผิวเผินก็ไม่พึงปรารถนา

คือผิวหนังของเราก็มีซี่โครงซี่เหงื่อฉาบอยู่ห้อมรอบทั้งตัวของเรา **ตจปริยบุตร** มีหนังหุ้มอยู่โดยรอบเท่านั้นจึงพอดูกันได้อยู่กันได้ ถ้าปราศจากหนังเสียอย่างเดียวนั้นผู้หญิงก็ไม่มีผู้ชายก็ไม่มีความรักความชอบความติดพันกัน อันจะให้เกิดกิเลสประเภทต่าง ๆ ขึ้นมาเพราะเหตุนี้ก็ไม่มีการสอนอย่างนี้ ให้ไปพิจารณาคลี่คลายดูตัวของเรานี้เป็นอย่างไร ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง เนื้อ เหล่านี้มีสมบุรณ์บริบูรณ์อยู่ตามหลักธรรมชาติของเขา ซึ่งล้วนแล้วตั้งแต่เป็นของปฏิกูลโสโครกทั้งเขาทั้งเราเสมอหน้ากันไปหมด ไม่มีใครยิ่งหย่อนกว่าใครในความเป็นปฏิกูลโสโครกไม่พึงปรารถนา

แต่กิเลสมันพลิกแพลงเปลี่ยนแปลงเอาสันเป็นคมไปเสีย แล้วก็เสกสรรปั้นยอว่าเป็นของสวยของงาม ว่าเป็นของจีรังถาวร ว่าเป็นสถานที่ให้รื่นเริงบันเทิงไปเสียหมด ทั้ง ๆ ที่ความจริงเป็นไปไม่ได้ แล้วธรรมชาติอันนี้มีความฉลาดแหลมคมละเอียดลออมาก ซึ่งพอที่จะทำสัตว์ทั้งหลายให้ติดได้ทั่วโลกดินแดน ยາอะไรขนานใดก็ตามวิชาใดก็ตามเรียนมาจบไตรเพทหรือในสมัยปัจจุบันนี้จะว่าปริญญาตรี โท เอก หรือสูงยิ่งกว่านั้นก็ตามมาแก้ไม่มีทางตก นอกจากนำวิชาธรรมของพระพุทธเจ้ามาแก้เท่านั้น เริ่มตั้งแต่ เกสา โลมา นขา ทันตา ตใจ เป็นต้น พินิจพิจารณาทั้งภายนอกภายใน คลี่คลายย้อนหน้าย้อนหลังจนเป็นที่เข้าใจด้วยความชำนาญ ความจอมปลอมทั้งหลายที่กิเลสเสกสรรปั้นยอนั้นจะค่อยเสื่อมไปหายไปกลายเป็นไปเรื่อย ๆ และสุดท้ายก็ตกออกหมด เหลือแต่ความจริงล้วน ๆ

เมื่อเหลือแต่ความจริงล้วน ๆ จิตก็ถึงความ เป็นอิสระ ถอนความกตถ่วงห่วงใย เพราะอุปาทานความยึดมั่นถือมั่นนั้นเสียโดยสิ้นเชิง ภาระแห่งการแบกการหามการกังวลวุ่นวาย การยึดการถือกับสิ่งเหล่านี้ก็เบาไปตาม ๆ กัน และหมดโดยสิ้นเชิงเช่นเดียวกัน ทุกข์ทั้งหมดไป นี่คือการแก้กิเลสของพระพุทธเจ้าที่ประทานให้บรรดาภิกษุบริษัททั้งหลาย จึงเรียกว่าประทานธรรมะต่างกันกับฝ่ายฆราวาส

สถานที่อยู่กับงานที่ทำนั้นแลเป็นสำคัญมาก ไม่ว่าจะอริยาบถใดพระพุทธเจ้าจะทรงสั่งสอนด้วยความมีสติทั้งนั้น เดินจงกรมให้มีสติ นั่งอยู่ให้มีสติ ไม่ว่าจะยืนว่านอนวันแต่หลับเท่านั้นให้มีสติกำกับใจอยู่เสมอที่เรียกว่าเป็นความเพียร ๆ เราทำงานกับอาการใดแห่งธรรมก็ให้มีสติติดแนบอยู่นั้น เช่น เราบริกรรมพุทโธ ๆ เป็นต้น ก็ให้มีสติติดแนบอยู่กับคำว่าพุทโธ อย่าให้จิตคิดออกไปนอกกลุ่มนอกทาง อันเป็นเรื่องของกิเลสคอยจุกคอยลาก อยู่โดยสม่ำเสมอไม่มีเวลาจิตจางเลย เผลอตัวเมื่อไรกิเลสต้องเอาไปตัมย่านั้น เพราะฉะนั้นจึงต้องมีสติเป็นเครื่องจุกเครื่องลากกลับคืนมา และใช้ปัญญาพิจารณา

พระพุทธเจ้าท่านประทานพระโอวาทแก่ภิกษุสงฆ์ท่านประทานอย่างนี้ นอกจากให้อยู่ในป่าในเขา เวลามาสนทนาธรรมะธัมมโต้กันและกัน ท่านสนทนาแต่เรื่องอรรถเรื่องธรรมที่จะถอดถอนกิเลสทั้งนั้น ดัง**สังคเลขธรรม** ๑๐ ข้อ ท่านสอนพระ สังคเลขธรรม ๑๐ ข้อนั้นได้แก่อะไร นี่วันนี้จะบรรยายถึงเรื่องพระโอวาทที่พระพุทธเจ้าท่านทรงสอนภิกษุบริษัทในครั้งพุทธกาลเป็นยังไง ได้รู้ได้เห็นตามที่ได้เรียนมามากน้อย ก็ได้นำมาชี้แจงให้บรรดาพระลูกพระหลานทั้งหลายได้ยินได้ฟัง ให้ถือเป็นคติตัวอย่างแล้วประพฤติปฏิบัติตาม

ข้อต้น**อัปปิจจตา** ให้เป็นผู้มีก้น้อย อย่าพะรุงพะรังกับสิ่งนั้นสิ่งนี้วุ่นวายเหมือนทางโลก เขา มีมากก็ตามเอาแต่เพียงน้อย ๆ เท่านั้น จึงเรียกว่าอัปปิจจตา มีความปรารภน่าน้อย ปฏิบัติเอาแต่สิ่งที่จำเป็น นำแต่สิ่งที่จำเป็นมาฉันมารับประทานหรือมาใช้มาสอยเท่านั้น นอกนั้นไม่จำเป็น เป็นผู้มีความปรารภน่าน้อยในวัตถุทั้งหลายปัจจัย ๔ จากนั้นก็ยื่นเข้าไปถึงความมักน้อยในอารมณ์ ไม่ให้มีอารมณ์ยุ่งเหยิงวุ่นวาย เป็นเครื่องกวณจิตใจให้พุ่งเพื่อเห่อเหิมแล้วก่อทุกข์ขึ้นมา

สันโดษ ถัดกันลงมา หย่อนกว่าอัปปิจจตา ก็ว่าให้มีความยินดีเท่าที่มีอยู่เท่านั้น สิ่งใดมีอยู่เกิดมามีมาก็รับใช้รับสอยรับชบฉันตามธรรมชาติของมันที่มี ไม่ตำหนิสิ่งนั้นว่าไม่ดี ตำหนิสิ่งนี้ว่าไม่ดี เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นเพียงปัจจัยเครื่องอาศัยให้เราได้อยู่วันหนึ่ง ๆ เพื่อบำเพ็ญคุณงามความดีสำหรับใจของเรา พุดย่น ๆ ลงไปก็คือบำเพ็ญเพียรเพื่อจะฆ่ากิเลสตัวเป็นข้าศึกอันใหญ่หลวง ให้สิ้นซากลงไปจากใจเรานี้เท่านั้น

ข้อที่สาม **อสังสัคคณิกา** ไม่คลุกคลีตีโมงกับทั้งหญิงทั้งชายนักบวชและฆราวาส มีความเป็นผู้ผู้เดียวอยู่ และเป็นผู้มีอารมณ์กับธรรมเพียงอย่างเดียวเท่านั้น ไม่ยุ่งเหยิงวุ่นวายคละเคล้ากับผู้หญิงผู้ใด อยู่ด้วยความเป็นบุคคลผู้เดียว สONGกับธรรมเป็นเครื่องบำเพ็ญนี้เท่านั้น ท่านเรียกว่าอสังสัคคณิกา

วิเวกตา ชอบสถานที่วิเวกสงัด สถานที่ใดวิเวกสงัด คือสงัดทางกายก็ได้แก่ในป่าในเขาลำเนาไพร เพื่อให้สงัดเข้าไปหากิเลสภายในใจ ท่านเรียกว่ากายวิเวก จิตวิเวก อรูปวิเวก ความสงัดทางกาย ไม่มีรูปเสียงกลิ่นรสเครื่องสัมผัสเข้ามากระทบจิตใจ ใจย่อมไม่กระเพื่อม ใจย่อมไม่เดือดร้อนวุ่นวายระส่ำระสาย จิตก็เหมือนกันไม่ส่ายสั่นไปหาอารมณ์อันใด เพราะไม่มีสิ่งใดมาก่อวุ่นวาย นี้เรียกว่าจิตวิเวก ความสงัดใจ ออกมาจากความสงัดกายที่ไปอยู่ในที่เปลี่ยว ป่าทั้งหลายอันเป็นที่เหมาะสมกับการบำเพ็ญเพียรแล้วก็อรูปวิเวก ก็ยังเข้าไปหาความสงัดจากกิเลสทั้งหลาย เพราะอำนาจแห่งความพากเพียรที่อยู่ในที่เหมาะสมนั้นแล

วิริยารัมภภา ประกอบความเพียรอยู่ไม่หยุดยั้ง จนกว่ากิเลสจะพังจากจิตใจเสียเมื่อใด ไม่มีซากกิเลสตัวใดเหลืออยู่แล้ว นั้นแลเป็นที่เหมาะสมกับผู้มีความเพียร วิริยารัมภภาคือ ประกอบความเพียรอยู่อย่างนั้นไม่ลดละ

ศีล ก็เป็นผู้มีความรักชอบ ความสงวนในศีลของตน ประหนึ่งว่าชีวิตยังไม่มีคุณค่าเท่าศีลที่ตนรักษาอยู่ แม้ชีวิตจะขาดไปก็ตามแต่ศีลไม่ยอมให้ขาด ท่านเรียกว่าเป็นผู้รักศีล รักธรรมของตัวเอง มีความรักความสงวน จิตใจย่อมมีความเยือกเย็นเป็นสุข ผู้มีศีลย่อมเป็นผู้อบอุ่น

สมาธิ การบำเพ็ญสมาธิก็ดังที่กล่าวแล้วเบื้องต้นว่า เกสา โลมา นขา ทันตา ตใจ นี้คือบทภาวนาเพื่อจะยังจิตใจของตนให้มีความสงบ เมื่อใจมีความสงบร่มเย็นมากน้อยเพียงไร ก็สามารถที่จะสร้างฐานแห่งความมั่นคงของใจขึ้น ในขณะที่สงบแล้วสงบเล่าหลายครั้งหลายหนนั้นแล จนกลายเป็นสมาธิขึ้นมา สมาธิ แปลว่า ความตั้งมั่น ความแน่นหนามั่นคงของใจ สงบคือสงบอารมณ์ต่าง ๆ ไม่คิดยุ่งเหยิงวุ่นวาย หลายครั้งหลายหนก็เข้าสู่สมาธิได้ นี่ท่านเรียกว่าศีลแล้วก็สมาธิ

จากนั้นก็**ปัญญา** นี้ธรรมท่านกล่าวไว้แบบนี้ในสัลเลขธรรม ๑๐ ข้อ **ปัญญา** คือความ
พิจารณาคลี่คลายดูสกลกายของเราด้วยสุภะอสุภัง **ทุกขี อนตตา** จนกระทั่งมี
ความรอบคอบในสิ่งเหล่านี้ ถอดถอนกิเลสไปโดยลำดับตามความรอบคอบแห่งปัญญา
ของตน เมื่อปัญญามีความรอบคอบขบคิดทันกับกลมายาของกิเลสทุกประเภทแล้ว
กิเลสย่อมหลุดลอยไปก็ย่อมถึงวิมุตติ

ท่านว่า**วิมุตติ** คือความหลุดพ้นจากเครื่องผูกพันทั้งหลาย ก็คือกิเลสนั้นแลผูกพันไม่ใช่
สิ่งใดมาผูกพัน

วิมุตติญาณทัสสนะ เมื่อจิตหลุดพ้นแล้วความรู้แจ้งชัด ทั้งรู้ทั้งเห็นภายในจิตใจของตน
ว่าหลุดพ้นแล้ว ย่อมปรากฏขึ้นในเวลาเดียวกัน

นี่เป็นสัลเลขธรรม ๑๐ ข้อที่พระครั้งพุทธกาลท่านสนทนากัน มาพูดกันพูดแต่เรื่องอรรถ
เรื่องธรรมเรื่องมรรคผลนิพพาน ไม่ได้พูดเรื่องบ้านเรื่องเมือง เรื่องชื่อเรื่องชาย เรื่องได้
เรื่องเสีย เรื่องโลกสงสารใด ๆ ทั้งนั้น เพราะไม่ใช่หน้าที่ของพระ หน้าที่ของพระมีแต่การ
ปฏิบัติบำเพ็ญ เพื่อถอดถอนหรือแก้ไขกิเลสออกจากใจ ด้วยความพากเพียรโดยธรรม
๑๐ ประการที่กล่าวนี้ นี่คือพระโอรุทอันเป็นแก่นของพระโอรุทที่พระพุทธเจ้าทรงสั่ง
สอนพระในครั้งพุทธกาล

องค์ใดไปอยู่สถานที่ใด ออกมาสนทนากัน เป็นยังไงเรื่องสมาธิ เป็นยังไงเรื่องปัญญา ไป
อยู่สถานที่นั้นมีความเยือกเย็นเป็นสุขอย่างไรบ้าง เห็นเหตุเห็นผล มีความรู้แจ้งแทง
ตลอดไปมากน้อยเพียงใด ท่านจะสนทนากันตั้งแต่เรื่องอย่างนี้ทั้งนั้น ไม่ว่าจะอยู่ที่ไหน
อยู่คนเดียวก็ตามอยู่หลายคนก็ตามเวลามาสนทนากัน เป็นธรรมชาติความเพลิดเพลิดให้
แก่กันและกันฟัง เรียกว่าธรรมสักัจฉา **กาเลน ธมฺมสากัจฉา เอตมฺมงฺคฺลฺมุตฺตมํ**
สนทนาธรรมะกันเป็นกาลเป็นเวลา ย่อมถือเป็นมงคลอันสูงสุด นี่คือธรรมที่ท่านสนทนา
กัน ท่านไม่ได้สนทนาแบบโลกแบบสงสาร ท่านสนทนาเรื่องอรรถเรื่องธรรมเรื่องมรรค
ผลนิพพาน เพื่อความพ้นทุกข์โดยถ่ายเดียวเท่านั้น จึงว่า **เอตมฺมงฺคฺลฺมุตฺตมํ** เป็นสิริ
มงคลอย่างยิ่งหรือสูงสุด

เพราะฉะนั้นจึงขอให้พี่น้องลูกหลานทั้งหลาย ได้นำอรรถธรรมเหล่านี้ที่หลงตาได้แสดง ให้ฟัง ตามที่ได้ศึกษาเล่าเรียนมามากน้อยนี้ไปประพฤติปฏิบัติ อย่าให้ร่อยให้หรือให้ ขาดวรรคขาดตอน จนกระทั่งถึงขาดไปหมดไม่มีอะไรเหลือเลย เหลือตั้งแต่คัมภีร์ที่จด จำได้ ตำราทั้งหลายที่เรียนมา ส่วนมรรคส่วนผลไม่มีปรากฏภายในจิตใจนี้ ก็เรียกว่า เกินไปสำหรับพระเจ้าผู้ปฏิบัติ เพราะฉะนั้นจึงให้เข้มข้นในทางด้านปฏิบัติ ถือหลักความ พากเพียรเป็นสำคัญ เติบจนกรรม นิ่งสมาธิภาวนา นี่คือนิยามของพระโดยตรง ไม่ใช่งาน อย่างอื่นที่จะเป็นสง่าราศีแก่จิตใจของเรา นอกจากงานเดินจงกรม นิ่งสมาธิภาวนา อัน เป็นงานฆ่ากิเลสปราบกิเลส ซึ่งเป็นตัวรื้อถอนและพาทำความทุกข์ให้แก่เรา ให้สงบร่ม เย็นลงมาโดยลำดับ จนกระทั่งถึงวิมุตติหลุดพ้นขึ้นมา

เพราะธรรม คำว่ามรรคผลนิพพานนั้น เป็นตลาดสดอยู่ในศาสนธรรมของพระพุทธเจ้า แบบสด ๆ ร้อน ๆ นี้แล เช่นเดียวกับที่เราเคยกล่าวแล้วตอนต้นนั้นว่า ไม่มีคำว่าครีว่าล่า สมัย ถ้าเราไม่เป็นพระเป็นคนทีครีที่ล่าสมัยไปเสียอย่างเดียว เห็นสารธรรมว่าเป็นของ ปลอมไปเสีย เห็นของปลอมว่าเป็นสารคุณไปเสียเท่านั้น ถ้าอย่างนั้นแล้วแม้จะอยู่ต่อ พระพักตร์ของพระพุทธเจ้าก็ไม่มีใครช่วยได้

ศาสนธรรมนี้ท่านแสดงไว้แล้วด้วยความถูกต้องแม่นยำไม่มีอะไรผิดพลาด เมื่อดำเนิน ตามแถวแนวที่พระองค์ทรงสั่งสอนไว้แล้วนี้ พระพุทธเจ้าจะยังทรงพระชนม์อยู่ก็ตาม ปรีนิพพานแล้วก็ตาม ผู้ก้าวเดินตามหลักศาสนธรรมนี้ ก็คือผู้ก้าวเดินเข้าสู่มรรคผล นิพพานอยู่โดยดี เช่นเดียวกับครั้งพุทธกาลนั้นแล แต่ถ้าผู้เดินออกนอกกลุ่มนอกทางไปที่ ก้าวก็ห่างไป ๆ ก็ก้าวก็ชั่วโมงก็ปีก็เดือน ก็ยิ่งห่างไป ๆ นั้นแม้จะอยู่ต่อพระพักตร์ของ พระพุทธเจ้า ก็เท่ากับหันหลังให้พระองค์นั่นเอง ตกนรกอเวจีทั้งเป็นอยู่ต่อหน้าพระพุทธ เจ้านั้นได้เช่นเดียวกับพระพุทธเจ้าปรีนิพพานแล้ว

ถ้าเราทำความดีก็เช่นเดียวกัน จึงเรียกว่า **สุภาวชาต ภาควตา ธมฺโม** พระธรรมอัน พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ดีแล้ว หรือตรัสไว้ชอบแล้วนั้น ชอบทั้งที่พระองค์ยังทรงพระ ชนม์อยู่ ชอบทั้งที่พระองค์ปรีนิพพานแล้วเท่าไรก็ตาม ดังที่ท่านแสดงไว้ว่า ธรรมก็ดี วินัยก็ดี ที่เราแสดงไว้แล้วนี้แล จะเป็นศาสดาของเรอทั้งหลายเมื่อเราผ่านไปแล้ว คือเรา ตายไปแล้ว องค์แทนของท่านก็คือหลักธรรมหลักวินัย หลักธรรมหลักวินัยนี้เป็นธรรม

ชาติที่ตรงแนวต่อจุดที่หมาย สวรรค์ก็ดี นิพพานก็ดี ไม่พ้นจากสวากขาตธรรมอันเป็นทางสายที่ตรัสไว้ชอบแล้วนี้เลย ตรงแนวไปตามนั้น ผู้ปฏิบัติตามนี้จะไม่เป็นอื่น ต้องถึงจุดหมายปลายทางตามที่พระองค์ทรงสอนไว้แล้วนั้นแล เพราะฉะนั้นจงพากันตั้งอกตั้งใจ

เวลานี้ครูบาอาจารย์ทั้งหลายก็ยิ่งล่วงลับดับไปมากไป ๆ สิ่งที่เป็นภัยก็ยิ่งล่วงไหลเข้ามา ๆ เต็มวัดเต็มวา เราอย่าพูดว่าเต็มบ้านเต็มเมือง อันนั้นมันเต็มแล้ว ในวัดในวาของเราที่กำลังเริ่มเต็มขึ้นมา ๆ ล้วนแล้วตั้งแต่เป็นข้าศึก มองอันใดก็มีตั้งแต่ข้าศึกเต็มหูเต็มตา มีแต่เครื่องสังหารอรรถธรรม เครื่องสังหารตัวเรา แล้วเราจะหาพรรคผลนิพพานมาจากที่ไหน ตัวเองก็ร้อนเป็นไฟเป็นไฟเผาไหม้อยู่ภายในจิตใจ คนอื่นมองดูก็ไม่น่าดู ฟังก็ไม่น่าฟัง เพราะพูดก็ไม่มีเหตุเป็นผลไม่เป็นอรรถเป็นธรรม เพราะไม่มีธรรมในใจออกมาพูด มองเห็นก็มีแต่กิริยาเหมือนลิงค่างบ้างชะนีในผ้ากาสาวพัสดร์ที่โปกคีระชะเราอยู่เท่านั้น ก็ไม่เกิดประโยชน์อะไร เจ้าของก็ร้อน คนอื่นก็หาที่เกาะที่ยึดไม่ได้ เมื่อเป็นเช่นนั้นก็ไม่ผิดอะไรกับผู้เขาไม่บวช

อันผ้าเหลืองผ้ากาสาวพัสดร์นี้อยู่ที่ไหนก็มี ตามห้างร้านเต็มไปหมดไม่ขลัง ถ้าเราไม่ปฏิบัติตัวให้ขลังอยู่ในตัวของเรา คำว่าขลังนี้ขลังโดยธรรมไม่ใช่ขลังแบบโลก ๆ ที่เขาใช้กันอยู่นั้น คนนั้นขลังอย่างนั้น คนนี้ขลังอย่างนี้ องค์กรนั้นขลังอย่างนั้น องค์กรนี้ขลังอย่างนี้ ส่วนมากมักจะขลังไปทางแบบโลกแบบสงสาร ส่วนขลังพระพุทธเจ้านี้ขลังกิเลสหมอบราบไปที่เดียว จึงเรียกว่าขลัง ให้พากันตั้งอกตั้งใจประพฤติปฏิบัติ

ที่มาวันนี้ก็มุ่งต่อพระลูกพระหลาน ประชาชนทั้งหลายนั้นแลจึงได้มา ไม่เช่นนั้นก็มาได้ยากทุกวันนี้ ทั้งแต่เช้าทั้งคราค่ำคร่าลงไปทุกวัน การเทศนาว่าการก็หลุดไม่หลุดมือไปเรื่อย ๆ เทศน์ไม่เป็นเนื้อเป็นหนังเป็นเรื่องเป็นราวไปได้เลย ก็เพราะสัญญาคือความจำนี้มันเป็นขันธ์ เมื่อใช้ไป ๆ ก็เหมือนรถยนต์เรานี้แล เอาออกมาใหม่ ๆ ซ้อมมาใหม่ ๆ วิ่งไปถึงไหนก็ได้อย่างใจหวัง แต่ครั้นใช้นานเข้าไป ๆ อันนั้นสึกอันนี้หรอ อันนั้นเสียแล้วไปซ่อม ซ่อมแล้วก็เสีย ๆ สุดท้ายขับไปเพียงสองสามชั่วโมงกลับมาเข้าคู่ ๓ เดือนก็ไม่ออกแล้วต่อไปเข้าไม่ออกเลย กลายเป็นเศษเหล็กไปได้ นี่ก็กลายเป็นเศษคนไปได้คือคนตายเมื่อหนักเข้า ๆ ก็เป็นอย่างนั้น

เวลานี้ก็หมดไป ๆ ครูบาอาจารย์ที่เป็นที่เคารพเลื่อมใส เป็นที่ตายใจได้ ก็ยังเหลือแต่เรา **อดตา หิ อดตโน นาโถ** ก็ให้พยายามนำมาใช้สำหรับตัวของเรา จะฟังแต่ท่านทุกแง่ทุกมุมเราก็เคยฟังมาแล้ว อยู่กับครูบาอาจารย์มาด้วยกัน ทีนี้เวลานี้จะมาเป็นตัวของตัวเองด้วยความพากความเพียร เป็นตัวของตัวด้วยความรู้ความเห็นในอรรถในธรรม เป็นตัวของตัวด้วยมรรคด้วยผล ด้วยศีลด้วยสมาธิด้วยปัญญา ด้วยวิมุตติหลุดพ้นภายในจิตใจนี้ ทำไมจะเป็นไปไม่ได้ เพราะธรรมสอนเพื่อเป็นตัวของตัวเองแท้ ๆ ตัวเองฟังตัวเองฟังอย่างนี้ ได้รับคำสั่งสอนจากครูจากอาจารย์มาแล้วก็นำมาประพฤติปฏิบัติ

หนักก็ตามเบาก็ตาม ขึ้นชื่อว่ากิเลสนี้มักจะหนักอยู่เสมอ แต่ความเพียรเรามักจะอ่อนช้อยอ่อนโยนอยู่เสมอ นี่ละมันถึงไม่ทันกัน แล้วสุดท้ายก็สร้างนั่นสร้างนี่ ยุ่งนั่นยุ่งนี่ นี่ไม่ใช่ทางของศาสนาที่พาสาวกทั้งหลายดำเนินมา ท่านพาสาวกทั้งหลายดำเนินมาจนเป็น **สรณ คัจฉามิ** ของพวกเราจนกระทั่งทุกวันนี้ ท่านดำเนินด้วยวิธิดังคกรรมฐาน เดินจงกรม นั่งสมาธิภาวนา โดยถือธรรม ๑๐ ประการนี้เป็นรากฐานอันสำคัญในหัวใจและข้อปฏิบัติ ท่านจึงเป็นผู้ทรงมรรคทรงผล

อันหน้าที่การงานทั้งหลายนั้นฆราวาสเขาก็ทำได้ยากอะไร เรามาบวชเป็นพระอย่าหาเรื่องยุ่งเหยิงเข้ามาก่อวุ่นจิตใจ เพราะการงานกับการภาวนานั้นเป็นเข้าศึกกัน ถึงจะว่าล้มมาก้มมันตะ การงานชอบ ชอบก็ทำตาม สำหรับการงานนั้นชอบทั่ว ๆ ไป แต่ที่จะเข้ามาเกี่ยวข้องกับวงปฏิบัติจิตตภาวนาเราแล้ว การงานอันนี้ก็เป็นมิจฉาก้มมันตะได้ เพราะเป็นเข้าศึกต่อจิตใจ

คนมีการมีงานก่อนั้นสร้างนี่มาก ๆ จะมีตั้งแต่เรื่องยุ่งเหยิงวุ่นวายภายในจิตใจ จนไม่มีเวลาที่จะคิดอรรถคิดธรรม นั่งสมาธิภาวนานิดหนึ่งก็ไม่ได้ คอยแต่จะล้มจะตาย ให้การให้งานแบบโลก ๆ เอาไปกินเสียหมดไม่มีอะไรเหลือเลย สุดท้ายก็มีแต่พระยุ่ง มีแต่พระวุ่นวาย มีแต่พระกว่นบ้านกว่นเมือง เพราะงานก่อสร้างเกี่ยวกับฆราวาส เราไม่ได้หาได้ด้วยตนเอง ต้องอาศัยคนอื่น มีอะไร ๆ เขามีมาได้ เราเองต้องอาศัยคนอื่น

เพราะสำหรับฆราวาสเขาเสาะแสวงหาของเขาเอง จะสร้างบ้านสร้างเรือน ตึกรามบ้านช่องก็ชั้นก็ห้องก็หับก็ตาม มันเป็นของเขาที่หามาได้เอง แต่เราจะสร้างจะทำอะไรจะ

ต้องวิ่งเต้นเกี่ยวข้องกับญาติกับโยม รบกวณคนนั้นรบกวณคนนี้ ชาวบ้านกับชาววัดเลย
ซุนเป็นตมเป็นโคลนไปด้วยกันหมด อย่างนี้ผิดกับหลักผู้ปฏิบัติศาสนธรรมเพื่อความ
สงบรวมเย็นภายในจิตใจ

ให้เห็นประจักษ์ว่าศาสนาพุทธของเรานี้เป็นโมฆะหรือ ดังที่แสดงแล้วนี้ไม่เคยใครไม่เคย
ล้ำสมัย เป็นตลาดสด ๆ แห่งมรรคผลนิพพาน ถ้าผู้ปฏิบัติให้เป็นตามหลักธรรมของพระ
พุทธเจ้าทรงสั่งสอนอยู่แล้วจะไม่เป็นอื่น เป็นอย่างนี้แน่นอน แต่งานการเหล่านั้นพระ
องค์ก็ไม่ได้ทรงแสดงไว้ว่าเป็นของเลิศของวิเศษอะไร...งานภายนอกนั้น ให้เป็นผู้มี
งานน้อยที่สุด ท่านก็กล่าวไว้แล้ว ส่วนงานที่มากที่สุดก็คืองานภาวนา งานภายนอกอย่า
เอามายุ่งเหยิงวุ่นวาย จะขัดกันกับทางด้านจิตตภาวนา เป็นข้าศึกต่อกัน

ถ้าลงเองงานเข้ามาเกี่ยวข้องแล้ว จิตต้องวิ่งไปหางานมากกว่าที่จะมาภาวนา สุดท้ายก็
เข้าภาวนาไม่ได้ มีแต่จะวิ่งเต้นแผ่นกระโดด หาเรื่องนั้นเรื่องนี้มาก่อมากวน สุดท้ายก็
เลยเป็นพระกรรมฐานหมาขี้เรื้อน หมาขี้เรื้อนเป็นยังไง อยู่เฉย ๆ ไม่ได้มันต้องเกาซี เกา
นั่นเกานี้ สุดท้ายคันไม่คันก็เกาไปเรื่อย ไม่ได้ทำอยู่ไม่ได้มันรำคาญ ต้องวิ่งต้องหาเสาะ
นั่นเสาะนี่มาสร้างมาทำ นั่นละเรียกว่าเกาอยู่เรื่อย ๆ เกาไม่หยุดไม่ถอย เลยกลายเป็น
พระกรรมฐานขี้เรื้อน หมาขี้เรื้อนเสีย แทนที่จะเป็น **สรณ คัจฉามิ** ของตัวเอง เลยเป็น
หมาขี้เรื้อน **สรณ คัจฉามิ** ไปเสีย เราจะบวชมาเพื่อขี้เรื้อนนั่นหรือ ต้องถามเราบ้างสิ
อย่าให้คนอื่นไปถามมันไม่ถูก

ถ้าเราจะเป็นผู้ตั้งใจประพฤติปฏิบัติกำจัดกิเลสของเราแล้ว งานเหล่านี้เป็นงานเช่นไร
ให้เราถามเราเอง พระพุทธเจ้าท่านดำเนินยังไง สวาทท่านดำเนินยังไง จึงเป็น **สรณ
คัจฉามิ** ของพวกเรา ที่นี่เราจะให้เป็น **สรณ คัจฉามิ** ของตัวเองนี้ จะทำด้วยวิธีการใด
ถ้าไม่ทำตามหลักที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนไว้แล้ว ไม่มีทางอื่นที่จะเป็น **สรณ คัจฉามิ**
ของตนได้เลย นี่เป็นของสำคัญ

เวลานี้พระกรรมฐานของเรามักยุ่งในการก่อการสร้าง ถือกการก่อการสร้างเป็นสาระ
สำคัญมากยิ่งขึ้นกว่าการเดินจงกรมนั่งสมาธิเพื่อมรรคผลนิพพาน ตามทางของศาสดาเสีย
แล้ว มีแต่เรื่องอันนี้ไปหมด วัดไหนถ้าไม่มีวัตถุเครื่องก่อสร้างหฺู ๆ หฺรา ๆ เหมือนกับว่า

ไม่สมเกียรติหรือไม่มีศักดิ์ศรี เลยเป็นวัดอาภัพไปลักษณะนั้นแหละ ถ้าพูดให้ตรงกับความจริงแล้ว อันหฺรฺ ๗ หฺรฺ ๗ นั้นแหละคือตัวอาภัพ อัฐิปุณฺหิทรายนั้นหรือเป็นตัวมรรคผลนิพพาน พวกไม่พวกเหล็กนั้นหรือเป็นตัวมรรคผลนิพพาน เป็น **สรณํ คจฺจามิ**

ธมฺมํ สรณํ คจฺจามิ ท่านไม่ได้เป็นหินเป็นทรายเป็นอิฐเป็นปูน ทำเพียงอาศัยได้เท่านั้น พระพุทธเจ้าเสด็จออกทรงผนวชเป็นยังงี้ เสด็จออกจากหอบปราสาทราชมณเฑียร เวลาเสด็จออกไปแล้วท่านไปสร้างหอบปราสาทที่ไหนเราไม่เคยเห็นมี ในตำรับตำราก็คงแสดงไว้อย่างชัดเจน เข้าป่าทรงบำเพ็ญ ไม่คำนึงถึงเรื่องความทุกข์ความลำบาก ไม่คำนึงถึงเรื่องความเคยเป็นพระราชามหากษัตริย์มาก่อนเลย มุ่งแต่ที่จะได้ตรัสรู้ธรรมเป็นศาสดาของโลก ด้วยการฝึกทรมานวิธีต่าง ๆ จนกระทั่งสลบไสลไปถึง ๓ ครั้งเราก็เห็นด้วยกัน แล้ววาระสุดท้ายก็มาประทับอยู่ที่โคนต้นไม้คือต้นโพธิ์ บำเพ็ญอานาปานสติที่เห็นว่าได้เป็นหลักเป็นเกณฑ์มาตั้งแต่ครั้งเป็นพระราชกุมาร ที่พระราชบิดาพาเสด็จไปแรกนาขวัญนั้น ไปนั่งภาวนาอยู่ได้ร่วมหัวแล้วเกิดสมาธิภาวนาขึ้นมาอย่างอัศจรรย์ จึงทรงระลึกย้อนหลังไป นำธรรมนั้นเข้ามา อานาปานสติในระยะท่านเป็นพระราชกุมารเจริญภาวนา

ท่านจึงเอานั่นมายึดเป็นอานาปานสติ ในวันเดือนหกเพ็ญ คี่เดือนหกเพ็ญ ที่ได้ร่วมโพธิ์ถึงกับท่านอธิษฐานว่า สถานที่นี้ถ้าหากว่าไม่ได้ตรัสรู้เป็นสถานที่ตายของเราในที่เดียวกันนี้ คือ อธิษฐานไม่ทรงลุกจากที่นี่เลยถ้าไม่ได้ตรัสรู้ ต้องตรัสรู้เท่านั้นถึงจะลุกจากที่ ถ้าไม่ได้ตรัสรู้ที่นี่ก็เป็นี่ตายของเรา จะไม่ยอมลุกจะตายในสถานที่นี้ นั่นเราฟังซิพระพุทธเจ้าเด็ดใหม่ นั่นละ **สรณํ คจฺจามิ** ของพวกเรา ท่านเด็ดอย่างนั้นท่านจึงได้มาเป็นสรณะ นั่นละสถานที่เช่นนั้น ท่านจึงขึ้นต้นเลยว่า **รูกฺขมฺมูลเสนาสนํ** คือก้อนนี้แล

ถ้าพูดภาษาของเราก็ว่า เราตถาคตได้ตรัสรู้ที่ร่มไม้เนาะ ไม่ได้ตรัสรู้ที่หอบปราสาทราชมณเฑียร ถ้าได้ตรัสรู้แล้วเราไม่ได้ออกจากกรุงกบิลพัสดุ์ เราจะตรัสรู้ที่กรุงกบิลพัสดุ์ที่มีหอบปราสาท แต่นี่พระองค์เสด็จออกเข้าป่าเข้าเขา ทรงบำเพ็ญพระองค์จนได้ตรัสรู้ขึ้นมาที่ร่วมโพธิ์ ให้ยึดอย่างนั้นเป็นหลักเป็นเกณฑ์สำหรับผู้ที่จะปฏิบัติตน เพื่อให้กิเลสเบาบางหรือมีความสงบร่มเย็นพอเป็นพอไปในจิตใจ ไม่วุ่นวี่วุ่นวายเหมือนโลกเขาที่ไม่ได้อบรมเลย เราต้องได้สำเหนียกศึกษาพิจารณาอยู่เสมอในการปฏิบัติ

วันหนึ่ง ๆ ให้เสียเวล่ำเวลาไปโดยไม่เกิดประโยชน์นั้นมันมากต่อมากแล้ว สำหรับพระ
ณเรชา ไม่มีอะไรจำเป็นเลย งานการอย่างอื่นอย่างใดไม่เห็นมีความจำเป็น นอกจาก
การเดินจงกรมนั่งสมาธิภาวนา ซ่ากิเลสตัวเป็นภัยต่อหัวใจของเราอยู่เวลานี้เท่านั้น
พระพุทธเจ้าท่านทรงสอนอย่างนั้น และท่านทรงสร้างมาอย่างนั้น สาวกทั้งหลายก็สร้าง
มาอย่างนั้น สอนพวกเรามาอย่างนี้เหมือนกัน เราเตลิดเปิดเบิ่งไปที่ไหน ถ้าออกนอกกลุ่ม
นอกทางแล้วความหวังก็ไม่มีแหละ หวังก็หวังเฉย ๆ ไม่มีสิ่งใดที่จะสมหวังและสนอง
ความหวังไม่มี มีแต่ความหมดหวัง ๆ เท่านั้น นี่เป็นหลักสำคัญที่เราทั้งหลายจะได้นำไป
ประพฤติปฏิบัติ

วันนี้มาเทศน์สอนลูกสอนหลาน ให้เป็นข้อคิด ให้เป็นเครื่องระลึก เพื่อดำเนินตนให้เป็น
สละของตนได้ **สรณ คัจฉามิ** ของตัวเราก็คือ **ธมฺม** ธรรมมีอยู่ที่ใจ ใจบริสุทธิ์แล้วเป็น
สละของเราได้ สังฆะ ก็คือผู้ทรงธรรมบริสุทธิ์นั้นแล ก็คือตัวของเรานั้นแหละเป็น **สร
ณ คัจฉามิ** พุทธะ ความรู้ธรรมรู้ธรรมก็ขึ้นในขณะเดียวกัน ธรรมเกิด ๆ ก็คือพุทธะนั้น
แหละเกิดธรรม ผู้ทรงธรรมไว้คือใคร ก็คือเราเป็นผู้ทรงธรรม สังฆะ ก็ได้แก่ตัวของเรา **สร
ณ คัจฉามิ** ของเราก็แน่นหนามั่นคง

เมื่อทำสละของตนให้สมบูรณ์บริบูรณ์ภายในจิตใจแล้ว อยู่ไหนอยู่เกิดคนเรา ประหนึ่ง
ว่าได้กราบพระพุทธเจ้าอยู่ทุกขณะ ฝ้าพระพุทธเจ้าอยู่ตลอดเวลา ด้วยความบริสุทธิ์อัน
เป็นธรรมแท้เดียวกัน ไม่มีสิ่งใดแปลกปลอมจากพระพุทธเจ้า จากสาวกทั้งหลายที่
ท่านผ่านไปแล้ว ด้วยธรรมประเภทเดียวกันนี้ นี่แลที่ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นเห็นเรา
ตถาคต เริ่มเห็นไปตั้งแต่ความสงบ พระพุทธเจ้าก็เคยสงบมาแล้ว เริ่มเห็นไปตั้งแต่จิต
เป็นสมาธิ จิตพระพุทธเจ้าก็เคยเป็นสมาธิมาแล้ว เริ่มเห็นไปตั้งแต่ขั้นปัญญาเป็นขั้น ๆ
จนกระทั่งถึงวิมุตติหลุดพ้น เห็นตถาคตเต็มองค์ ด้วยความตรัสรู้ธรรมหรือความบรรลุ
ธรรม ให้กิเลสหมดไปหมดไม่มีสิ่งใดเหลือเลย นั่นเป็น **สงฺฆ สรณ คัจฉามิ** ของเรา
เต็มตัว และเรียกว่าเราได้ฝ้าพระพุทธเจ้าตลอดเวลา

หรือผู้ใดเห็นธรรมผู้นั้นเห็นเราตถาคต ก็คือเห็นธรรมคือความบริสุทธิ์ในหัวใจของเรานั้น
แล ไม่มีอะไรผิดแปลกต่างกันกับความบริสุทธิ์ของพระพุทธเจ้า ท่านกล่าวไว้เป็นบท
บาลีว่า **นตฺถิ เสยฺยิว ปาปิโย** บรรดาผู้ที่บรรลุธรรมถึงขั้นบริสุทธิ์วิมุตติเต็มที่แล้ว ไม่มี

ผู้ใดรายใดที่จะมีความยิ่งย่อนต่างกัน มีความเสมอภาคกันหมดเลย นี่แหละ **สรณคจฺจามิ** ของพวกเรา ให้พากันอุทิศสัพเพทธานุสํกม

ถ้าลงปฏิบัติตามหลักธรรมของพระพุทธเจ้าที่เป็นสวากขาตธรรมนี้ยังจะไม่เห็นผลอยู่ แล้วก็ให้เราเห็น เอาเราเป็นตัวพยานคนหนึ่ง ให้ตั้งใจประพฤติปฏิบัติตามหลักที่ท่านสอนไว้แล้วนี้เกิด จะไม่เป็นอย่างอื่นเลย แต่ที่ความเกลียดเกล็นั้นชิมันสำคัญ กิเลสตัวนี้สำคัญ มาบวชมันก็ไม่กลัว กิเลสไม่กลัวหัวโล้น ไม่กลัวผ้าเหลือง มันกลัวแต่กรรมเท่านั้น เราจะเอาหัวโล้นเอาผ้าเหลืองมาครอบก็ชั้นก็ตาม ผ้าสบง จีวร สังฆาฏิ เอามาหมด ตีกหมุดร้าน เอามาพันจนไม่เห็นเนื้อเห็นตัว ให้กิเลสกลัวมันก็ไม่กลัว มันยิ่งหัวเราะด้วยซ้ำ นี่มันมีตั้งแต่ผ้าเหลืองหมดทั้งตัว ธรรมชนิดหนึ่งก็ไม่เห็นมีติดตัวเลยนี่มันยังงี้ สมณะโล้นหัวโล้นองค์นี้ละ มันจะว่าอย่างนั้นเสียด้วยซ้ำไป เพราะฉะนั้นให้เราระวังอย่าให้กิเลสมันหัวเราะตอนนี้นะ เอาให้กิเลสวิ่งเตลิดเปิดเปิงแตกแม่แตกลูกแตกบ้านแตกเมืองกันไปเป็นไร

พระพุทธเจ้าพระสาวกท่านฟาดลงไปจนกระทั่งกิเลสแตกบ้านแตกเมือง ไม่มีตัวใดที่จะกลับคืนมาครองหัวใจพระพุทธเจ้าและสาวกทั้งหลายได้อีกเลยจนกระทั่งปัจจุบันนี้ แต่ทำไมหัวใจของเราจึงเป็นส้วมเป็นถ่านให้มันขี้รดเยี่ยวรดอยู่ทั้งวันทั้งคืน ไม่สมควรเลยก็ขี้โลกว่าไง มันก็รดอยู่ในหัวใจ ขี้โกรธมันก็รดอยู่ในหัวใจ ขี้หลงมันก็รดอยู่ในหัวใจของเรา มันรดอยู่ตลอดเวลา นี่เรามันเป็นส้วมเป็นถ่าน...พระกรรมฐาน คำว่ากรรมฐานนี้เลยกลายเป็นถ่านของกิเลส ความโลภ ความโกรธ ความหลง ขี้โลก ขี้โกรธ ขี้หลง ขี้รดอยู่ทั้งวันทั้งคืน เรายังสบายอยู่หรือเราเป็นส้วมเป็นถ่านเขา มันน่าทุเรศนะ

ขอให้ลูกหลานทั้งหลายนำไปคิด ที่เทศน์นี้เทศน์ด้วยความเมตตาสงสารเพื่อให้ได้คิดตัวอย่าง นี่ได้ดำเนินมาก็เต็มความสามารถของตัวเอง เวลาประพฤติปฏิบัติก็ทำอย่างที่ว่า ไม่ใช่ค่อย เอาอย่างนี้จริง ๆ เป็นอย่างนี้จริง ๆ เวลาปฏิบัติบางครั้งถึงกับว่าจะเป็นการตายจริง ๆ เอ้า ตายก็ตาย กิเลสไม่ตายเราตายเท่านั้น ถ้าบนเวทีก็ไม่ต้องมีกรรมกรรมมาแยก มันจะยี้ดเวลาออกไปให้ตายซ้ำ เอ้า ใครเก่งให้อยู่บนเวที ใครไม่เก่งให้พังเลย ตกลงเลย ตายเลย กิเลสกับเราต่อสู้กัน ระหว่างกิเลสกับธรรมต่อสู้กันบนเวที คือหัวใจของเราที่ร่างกายของเรา เอ้า พัดกันลงตรงนี้

เวลานักหนักจริง ๆ ผู้กับกิเลส เพราะฉะนั้นจึงล้านำธรรมทั้งหลาย ไม่ว่าจะดีไม่ว่า ขนาดไหน มาพูดให้พี่น้องลูกหลานทั้งหลายฟัง เพราะได้ดำเนินมาแล้วเต็มสติกำลัง ความสามารถ บางครั้งนี่ก็จะไม่มีเหลือเลยในชีวิตนี้ ถึงขนาดนั้น จึงไม่มีวันล้มเลยว่าการงานใดก็ตามในโลกนี้ที่เราได้เคยปฏิบัติมา ไม่ว่าจะงานหนักงานเบาเราก็เคยผ่านมาพอสมควรเหมือนกัน ก็ไม่เห็นว่าเป็นงานหนักยิ่งกว่างานฆ่ากิเลส

งานฆ่ากิเลสหนักจริง ๆ หนักยังงี้ คือไม่มีเวลาหยุดยั้ง ถ้าว่าตามีก็ดูไม่ได้ ไม่ได้ล้มหู ล้มตาก็ถูก ถ้าจะดูก็ดูอะไร สิ่งที่เป็นข้าศึกดูไม่ได้ นั่นปิดกันแล้วตัดกันแล้ว สิ่งที่เป็น ข้าศึกฟังไม่ได้ ตา หู จมูก ลิ้น กาย อย่างนี้ อันใดที่จะไปเกี่ยวข้องกับข้าศึกปิดไว้ ๆ ชัก ไว้ ๆ รั้งไว้ ๆ บีบไว้บังคับไว้ตลอดเวลา จะไม่ทุกข์ยังงี้คนเรา เขาติดคุกติดตะรางเขายัง ไม่ได้เป็นทุกข์ยิ่งกว่าเราเป็นเพศของพระฆ่ากิเลส เพราะกิเลสมันเหนียวแน่นมันคงมาก ที่สุด ความอ้อยอิ่งก็อยู่กับกิเลส ความฉลาดแหลมคมอยู่กับกิเลส ความเหนียวแน่นทุกอย่างอยู่กับกิเลส ความแสบคายทุกอย่างอยู่กับกิเลส ถ้าไม่มีธรรมเท่านั้นเอาอะไรมา ฆ่ากิเลสไม่ลงในสามแดนโลกธาตุนี้ นอกจากธรรม เพราะฉะนั้นท่านจึงเรียกว่า โลกุตระธรรม ธรรมนั้นเหนือโลก เหนือโลกคืออะไร เหนือกิเลส มันถึงฆ่ากิเลสได้

เวลาเทศน์อย่ามาถ่ายรูปปิก ๆ แป๊ก ๆ มันยังงี้กัน มันดีอะไรไม่เข้าท่า ไปไหนเห็นตั้ง แต่เทวทัตมันยังไม่เข้าเรื่อง ฟังก็ฟังบ้างซิมาหาอยู่เรื่องอะไร เอาละพอ เลยไม่ได้เรื่องได้ รวาว อย่างนี้จะถ้ามีคนมาอยู่ไม่ได้นะ